

تاریخ عثمانی انجمنی

۱ شباط
۱۳۳۱

بشنجی سنه
نومرو ۳۶

مجموعہ سی

آناطولیده اسلامی کتابه لر

— توقاد —

(۳۰ نجی جزؤدن مابعد وسوک)

— ایلخانی دوری —

— ۱۰ —

اولجایتو خدا بنده محمد خان زمانی ، سنه ۷۱۳

نورالدین ابن ستمور تربه سی

علنجه (تیمور اوغلی تربه سی) تسمیه اولنان بوشا شهره کبرکن یولک
صاغ طرفنده و باج قبوسی قربنده بولنوب سورب سرکیس کلیسانه عائد
بر بانجه نك دروننده ایدی . تربه نك مقطعی صربع الشکل اولوب بانلری آلتیش
بجق مترودر . شرق جهته ناظر بولنان قبوسی ۸۰ سانتیمتر عرضنده در .
دیگر یوزلرنده برر پنجره وارددر . جنوب طرفنده کی پنجره نك اوزرنده
خارجاً « کل نفس ذائقة الموت » آیت کریمه سی صرصر اوزرنده جلی خط ایله
عکوکدر . دروننده قریق برحاله بولنان سلجوق طرزنده کی صرصر صندوقه نك
اوستنده « وفات سنی نفیسه بنت درویش عمده » عباره سی محرر اولوب
تاریخ قسمی ایسه غائب اولشدر . بو صندوقه اوراده بولندیم زمان مکتب
اعدادی به قالدیریشدر . صاحب تربه نك صندوقه سی و پنجره لرك بارماققلری محو
اولشدر . بنانك دیوارلری خارجاً کوزل کسمه طاشله ، فقط دیلمی بر
مخروطدن عبارت اولان قسم علیاسی طوغله ایله مبنیدر . تربه صوک درجه
خراب برحاله در . اولیا چلبی بو تربه دن بحث ایتیور . ۱۴ نجی جزؤده مندرج
پیلیوغرافیا ده مذکور سیاحتنامه ده (ص ۲۴) دوققور مورتمان بو تربه یی
کورمش و تاریخی ده طوغری اوقومش ایسه ده اسمی سهواً (نورالدین بن تیمور)
کبی قید ایشدر . قبو جبهه سنده صرصردن برکر ایله بعض ساده نقوش بولنوب
کرك التنده جلی برنلک ایله صرصر اوزرنده عکوک ایکی سطرلق برکتبه عکوکدر .
(طولی ۰،۷۵ ، عرضی ۰،۳۵) . استامباژی موجوددر .

- (۱) هذه تربة الامير المرحوم نورالدين ابن ستمور رحمه الله
 (۲) مات في اواسط ذالقعدة سنة ثلثة عشر و سبعمائة
 قبو كمرينك طاشنه فردوسينك شو ايباتي محكو كدر [۱]:
 پرستیدن دادکر پیشه‌کن ز روز کذر کردن اندیشه‌کن
 بترس از خدا و میازار کس ره رستگاری همین است و بس
 قونیه‌ده (صاحب آنا) تربه‌سنده و نیکسارده (چوره‌کی بیوک) نام
 بنانک قبوسنده دخی بو ایات کوریلور.

— ۱۱ —

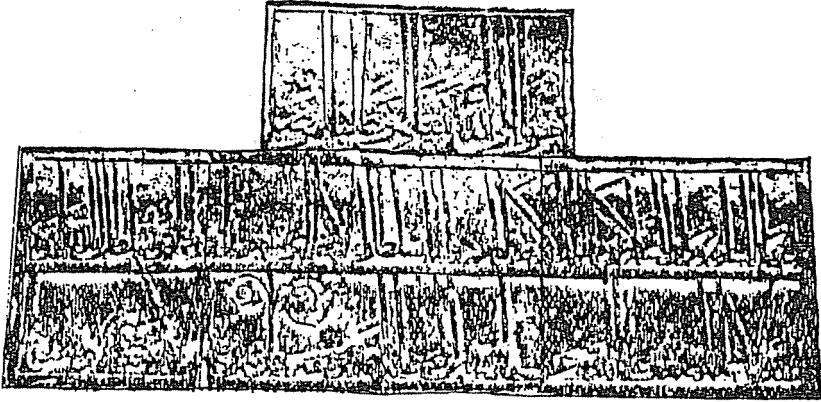
ابو سعید بهادر خان زمانی ، سنه ۷۱۷

عبدالمطلب ، نام دیگر اخی محی‌الدین تکیه‌سی

صغوق پیکار محله‌سنده بولنان بوشا فتواخانه اتخاذ اولنش ایدی [۲].
 بنای مذکور بر مسجد، بر تربه و بر زاویه‌ی محتوی اولوب برده شادروانی
 حوالیسی وارد . ایچ دیوارلرندن برنده اولدقه کوزل چینلردن متشکل بر
 منبئات لوحه‌سی کوریلور. تربه‌ده بش قبر بولنمده‌در ، اما برنده یازی یوقدر.
 بوراده اخی محی‌الدینک مدفون اولدینی وقفیه‌سنده محرر ایمش . بوشا
 اوزرنده ایکی کتابه ضبط ایتدک . بری زاویه‌نک قبوسنک بالاسنده، دیگر
 تربه‌نک پنجره‌سنگ اوستنده‌در . قبو غایت ساده بر اسلوبده اوله‌رق کسه
 صمردون پاپلشدر . بالاسنده بولنان اوج سطر کتابه‌نک یازینسه خط ایلخانی
 دنیله بیلور . آناطولیده بو قاعده‌یه نادرأ تصادف ایدی‌لور . الفرو لاملر غایت
 اوزون و حروف سائر ایه بالمکس قیسه فقط اوقوناقلی و نقطه‌لر ایله
 بعضاً حرکتی حاویدر (طولی ۱۰۷۰ ، عرضی ۰۸۷) .

[۱] بو کتابه محتویاتی حقنده مراجعت، شرح بوستان سودی ، مطبعه
 عامره طبیی ۱۲۸۸ ، ص ۴۲۶ . - معلم ناجینک (انشا و انشاد) نام ناآتام
 اثری ، استانبول ، ۱۳۰۸ ، ص ۵ .

[۲] فتواخانه ۱۳۳۱ سنه‌سندن بری وزیر احمد پاشا مسجدینک یاننده
 بر اخشاب بنایه نقل اولدینی توقاددن بیلدیردیلر .

- (۱) تقریباً الی اللہ تعالیٰ و طلباً لمرضاتہ
- (۲) عمر هذا البنا وهو دار الشاکرین ومأوی الذاکرین فی ایام
دولة السلطان الاعظم ابی سعید بن اولجایتو سلطان ایداللہ دولته
- (۳) ووفق لانشائه اضعف عباداللہ عبداللہ بن المحی اعانه اللہ بتوفيقه
فی عاشر ربیع الآخر سنة سبعة عشر وسبعماية
ترہ نک پنجرہ سی بالاسندہ کی اوچ سطرلق کتابدہ شویلدہ در :

- (۱) الدنيا فانية ذنية اولها امنية وآخرها منية
- (۲) دخلنا الدنيا مضطربين واقنا فيها متحيرين وخرجنا منها كارهين
- (۳) رحم الله من دعا لبانيه عبداللہ بن محي صار في التراب يحى
بنی فی سنة سبع عشر وسبعماية
ایلخانی دوربہ عائد اولان بالادہ کی اوچ کتابہ مغوللرک آناطولیدہ
حکومتلری ایچون برد وثیقہ مهمہ تشکیل ایدر . آناطولینک بشقہ

محللرنده دخی بودوره عائد اولوق اوزره بعض مبانی و کتابه لر موجوددر .
 حتی اماسیه ده اولجایتو محمد خان ایله ملکه ایلدورمش خاتون نامه ۷۰۸ ده
 انشا اولنش بیمارخانه آمار نفیسه اسلامیه دندر . معلوم اولدینی اوزره
 مغوللر طرفندن آناطولینک استیلاسی سلاجقه رومدن غیاث الدین
 کیخیمرو ثانی زمانه و ۶۴۱ سنه سنه مصادف اولوب تاریخ مذکورده
 سلجوقیلرک (کوسه طاغی) محاربه سنده [۱] کلیاً انهمی اوزرینه مغوللر توقات
 و سیواس و قیصریه بی یغما و تخریب ایتشلر و اشته بوزماندن اعتباراً ابوسعیدک
 تاریخ وفاتی اولان ۷۳۶ سنه سنه دکن ممالک روم مغوللرک بویندر و غی آلتده
 قالمشدر . ابوسعید یرینه قائم اوله جق هیچ ارکک اولاد براقامش
 اولدیندن ممالکی انقسامه اوغرامشدر [۲] . ذاتاً هنگام حیاتنده
 آناطولینک شمال شرقی قسمی سیواس شهریه برابر کندی امراسندن
 اولوب نویان عنوانی حائر بولنان (ارتنا) یه ویرمش ایدی . ابوسعیدک

[۱] (کوسه طاغی) سیواسک شرق شمالنده در . بو طاغک جهت شرقیه سنده
 و شبین قره حصارک جنوبنده آقشیر آباد (آقشیر اووه) بولنورکه بو اووه دن
 آقشیر صوبی نامبله برابرماق کچهرک کلکیت جایه آقار . اشته مشهور کوسه
 طاغی محاربه سی بو اووه ده وقوع بولش اوله سی محتملدر . کوسه طاغنه اولجه
 (آلاکوه) دیرلردی .

[۲] مغول تاریخلرنده بویاده تفصیلات واردر . ابن بطوطه سیاحتنامه سنده
 (پارس طبعی ، ج ۳ ، ص ۱۲۳) د ذکر متغلبین علی الملک بعد موت السلطان
 ابی سعید ، سرلوحه سیله آئیده کی طوائف ملوک تعداد ایدیور : (۱) شیخ
 حسن ، تکمیل عراق عربده — (۲) ابراهیم شاه ، موصل و دیار بکرده
 (۳) امیر ارتنا ، بلاد رومده — (۴) حسن خواجه بن دمورطاش ، تبریز
 و سلطانیه و همدان و الخ ده — (۵) طغیتور ، خراسانک برقمسنده — (۶)
 امیر حسین ، هرات و خراسانک قسم اعظمنده — (۷) ملک دینار ، مکران
 و بلاد کج ده — (۸) محمد شاه ، یزد و کرمانده — (۹) ملک قطب الدین
 تهمتن ، هرمز و کیش و قطیف و بحرینده — (۱۰) سلطان ابواسحاق ، شیراز
 و اصفهان و تکمیل فارسده — (۱۱) سلطان افراسیاب ، ایذج و بلاد
 سائرده .

وقوع وفاتیه برابر امیر ارتنا اعلان استقلال ایله سلطان لقبی طاقمش
وسرعتله توسیع ممالك ایتش ایدی . حالبوکه آل ارتنا نك صوکی اولان
علی بك حكومتی محافظه‌یه قادر اوله‌میه‌جق درجه برضعفه دوچار
اولغله اول هنكآمده قیصریه قاضیسی بولنان برهان‌الدین احمد بوحالدن
بالاستفاده مملكتده تفرد وارتنا اوغلی علی بكك امور اداره‌سنه مداخله
ایتش ونهایت ۷۸۲ ده علی بك وفات ایتكله سیواس سلطانی عنوانیه اعلان
استقلال ایتكه موفق اولمشدر^[۱]. قاضی برهان‌الدین اون سكرسنه قدر
حكومتدن صكره ۸۰۰ سنه‌سی اواخرنده (یاخود ۸۰۱ اوائلنده) آق
قیونلیردن قره‌بلوك نامیه معروف اولان قره‌عثمان ایله دیوربکی جوارنده
واقع قره‌بل اوزرنده وقوع بولان محاربه‌ده مقتول دوشدیکندن
سیواسلیلر اولجه آماسیه‌یی فتح ایتش اولان ییلدیرم یایزیدخانه عرض
مطاوعت ایتشلردرکه بوصورتله توقاد و سیواس وحقی قاضی برهان‌الدینه
تابع اولان ممالكك قسم اعظمی دخی دولت عثمانیه الحاق اولمشدر .

---

[۱] ارتنا اوغللری ایله قاضی برهان‌الدین حقنده تاریخلرده‌کی معلومات
بك نقصاندر . سكه وكتابه‌لرینك تدقیقله بونلرك احوالی ده‌ها زیاده شور
ایده ییلور . بو بابده شو مأخذلره مراجعت اولنه ییلور : منجم‌باشی، جامع‌الدول
وصحایف الاخبار . - عالی، فصول‌حل عقد اصول خرج نقد . - غالب بك، تقویم
مسكوكات سلجوقیه ، ص ۱۰۰ (بوراده كاتب جلیبنك جهانمآسنده‌کی وخیرالله
افندی تاریخنده‌کی قره‌لر اشارت اولمشدر . . - توحید بك ، موزه‌هایونك
مسكوكات اسلامیه قنالوغی، قسم رابع، ص ۴۲۶ . - توحید بك، قاضی برهان‌الدین
احمد، تاریخ عثمانی انجمنی مجموعه‌سنده مقالات سنه ۱۳۳۰ - ۱۳۳۱ (قاضی
برهان‌الدینك احواله عائد عزیز استرآبادینك «بزم و رزم» نام فارسی اثرندن
خلاصه ایدیلشدر) . - خلیل‌ادهم، سیواس سلطانی قاضی برهان‌الدین نامنه قیصریه‌ده
بركتابه، بو مجموعه‌ده، سنه ۱۳۲۸ . - قورپوس (فرانسزجه) ، اوچنچی
قسم ، برنجی جزؤ، سیواس و دیوربکی كتابه‌لری .

عثمانلى دورى

—۱۲—

چلبى سلطان محمد خان اول زمانى ، سنه ۸۱۴

حصارىه مدرسه سى

طاقیه جیلر جامی جوارنده در [۱] . قیونسك اطرافى مزین صورتده
ایشانمشدر . بالاسنده کی مرمر کتابه عثمانلی ثلثیه محرر اولوب بش
سطردن عبارتدر (طولی ۰،۸۰ ، عرضی ۰،۴۰) .

(۱) الله مستمین

(۲) امر بانشاء هذه الزاوية المباركة المسماة بدار

(۳) الفقرا فی ایام دولة السلطان الاعظم سلطان ابن

(۴) سلطان محمد بن بایزید خان خلدالله ملكه العبد الضعیف

ظهیرالدین امیر

(۵) حصار بن الامیر المرحوم یحشى تقبل الله منه فی سنة اربع

عشرة وثمانماية

اشبو کتابه فاصله سلطته و بناءً علیه چلبى سلطان محمد خاتك
شهرزاده لك زمانه عائد اولوب كرك بو و كرك آئیده کی ۱۳ نومرولى
کتابه تاریخ عثمانی ایچون اهمیت فوق العاده یی حائزدرلر . مدرسه نك

[۱] حاجى عمر جامى دخی تسمیه اولنان اشبو طاقیه جیلر جامنده
بر کتابه کورهمدم . بناسی صریح الشكل اولوب اوستی طقوزقه ایله اورتولیدرکه
بو قبه لوك بر قسى دوت کر ایاغی اوزرینه مستنددر . اولیاچلبى سیاحتنامه سنده
(ج ۵ ، ص ۵۸) « طاقیه جیلر جامى اولو جامندر . قباب عالیه و مناره بالا
ایله منی و رصاص نلیکون ایله مستور بر جامع معموردر » دییور .

بانیسی اولان (ظہیرالدین امیر حصار) حقندہ مراجعت ایدہ بیلدیگمز کتابلردہ معلومات بولہ مدق. یالکز حسین حسام الدین افندی طرفندن آماسیہدہ یعقوب پاشانک وقفہ سندہ و تحدید حدود میانندہ حصار بک عنوانیلہ مذکور اولدینی بزہ شفاہاً بیلدیریلشدر. امیر حصار بک پدری اولہرق کتابہدہ اسمی مذکور اولان (یغشی) ایسہ حسین حسام الدین افدینک آماسیہ تاریخندہ^[۱] مندرج اولدینی اوزرہ سنقور سلالہسنہ منسوب اولوب وزیر بایزید پاشانک پدریدر. بناء علیہ امیر حصار دہ بایزید پاشانک برادری اولور. بایزید پاشانک الیمز دہ بولنان کتابہ لرینک هیچ برندہ پدرینک اسمی مندرج اولمدیقندن بو جہتک دہا واضح بر صورتدہ تنور ایتمی باشقہ وثائق و وقفہ لک تدقیقنہ وابستہدر.

— ۱۳ —

چلی سلطان محمدخان اول زمانی، سنہ ۸۱۵

حمزہ بک مسجدی

میدان جوارندہ جہکانل محلہ سندہدر. اتسالندہ تربہ و خاقانی دخی وارد^[۲]. قبوسی بالاسندہ کی الی سطر کتابہ صرصر لوحہ اوزرینہ عثمانی تثنیہ محررد (طول ۲،۰۰، عرض ۰،۷۰). استامپازی موجوددر.

۱) امر بعمارة هذه الزاوية الشريفة عمرها الله تعالى الامير الاعز زائر الحرمين الشريفين نورالدولة والدين الحاج حمزه بن بجار تقبل

[۱] ج ۱، ص ۱۰۹، ۳۱۸، ۳۲۲.

[۲] اخیراً توقاددن آلدینم معلوماتہ نظراً بومسجدک وقفہ سی یوق ایمش. رب کبیر ورب صغیر نامندہ ایکی کوبک اعشاری بومسجدہ کلیمش. ایکی اوج سنہ اول مسجدہ بولنان برخالی اوچبوز لبرایہ ساتیلہرق بسانک درونی و قبوسی تجدید ایدیلش و کتابہ قبونک اوزرینہ تکرار وضع اولنہ مدیقندن قبونک صاغ طرفندہ کی دیوارہ تثبیت ایدیلش وینہ اوپارہ ایلہ مسجدہ یکی خالیلر آلتمش ایمش. اولیا چلی سیاحتنامہ سندہ (ج ۵، ص ۵۸) حمزہ بک جامعنی وص ۶۱ دہ حمزہ بک تکیہ سی هیچ تفصیلات و برمکسزین یاد ایدیور.

(٢) الله منه في ايام دولة السلطان الاعظم الخاقان المعظم مولى ملوك العرب والمعجم سلطان سلاطين البرواليم ابى القتح
 (٣) السلطان غياث الدنيا والدين محمد ابن المرحوم الامير الشهيد بايزيد خان بن مراد خان خلد الله سلطانه وقف على مصالحها جميع القرية زنفار

(٤) وجميع القرية اكسناد وجميع نصف القرية سيروس الكاينة كلها في صحراء قازآباد وجميع الجنية المعروفة بعبء الرحمن وجميع الجنية المعروفة

(٥) بمحي قزاز وجميع الجنية المشهورة بجنية شجاع وجميع الجنية الكاينة جنب المقبرة اليهود وجميع الارض المعروفة باركلك وجميع ثلاثة ارباع الطاحونة

(٦) سلان وجميع نصف الخان الكاين قريب الاجه مسجد الكاين كلها في توقات في بعض شهر سنة خمس عشرة وثمانماية بوكتابه دخى ١٢ نومرولى كتابه كى فاصله سلطته عائددر. فقط بوراده چلبى سلطان محمد خانك القاب وعنوانده « السلطان الاعظم الخاقان المعظم مولى ملوك العرب والمعجم الخ » قوللانديغندن اولكى كتابه دن فرقليدر. « غياث الدنيا والدين » عنوانه چلبى سلطان محمد خانك فاصله سلطنتده روسده ضرب ايلديكى بر سكهده تصادف ايده رز [١].

[١] موزه هاپونك مسكوكات عثمانيه قنالوغى ، ج ١ ، ص ٣٠ .

من کتابه ده بر زاویه اولی اوزره کوسترین بو محلك بانسی (حمزه بن ییحار) تاریخ عثمانیّه معروف بر ذاتدر . اسمك حکمدارک اسمنه تقدیم ایدیلش اولمسی شایان دقتدر ، زیرا علی الاکثر کتابه لرده واقفلرک اسمری حکمدار اسملرندن صکره یازیلق عادتدر . کتابه نك مندرجاتنه کلنجه وقیه نك خلاصه سندن عبارت اولدیغنده شبهه یوقدر . واقفلرک تنظیم ایتدیردکری وقفنامه لردن ، ولورنیزه جک اولسون طاش کتابه لره حک ایتدیرمه لری مستحسن بر عادتدر . بوکیله مصرده وسوریه ده بک چوق و آنا تولیده اراضیره تصادف اولنقده در . چونکه کاغده یازیلق اولان وقیه لر چوق کره ایدن آله کچرک غائب اولور و یاپیرتیلیر . و یاخود قصداً تخریب ایدیلیر ، فقط طاشه حک ایدیلر ابدیاً قالیر . واقف مسجد (حمزه بن ییحار) او عصرک نامدار امراسندن ایدی . (ییحار) اسمی تاریخلری مزده مختلف صورته یازیلقده در . از جمله عاشق پاشا زاده تاریخنده (هاجر اوغلی حمزه بک)^[۱] تاریخ مذکورک و اتیقان نسخه سنده (هاجر اوغلی) ؛ شمیری تاریخنده (بچین اوغلی)^[۲] ؛ تاج التواریخنده (بیجر اوغلی)^[۳] املالریله محرردرکه کتابه من بو اسمک (ییحار) طرزنده یازیلق لازم کلدیکنی صورت قطعه ده تمین ایدر .

ابن بیبک مختصر سلجوقنامه سنده^[۴] سلطان عزالدین کیکاؤس ناینک جلوسنی متعاقب برادرلریله حدود ایدن مناقشاتک حکایه سی

[۱] مطبوع ، ص ۸۹ و ۹۰

[۲] موزه هاپون کتبخانه سنده یازمه نسخه ، نومرو ۵۰۲ ، ص ۲۸۶ .
ینه اوراده دیگر یازمه نسخه ، نومرو ۵۰۱ ، ص ۱۷۱ . — بازیدده ولی الدین افندی کتبخانه سنده کی یازمه نسخه ده (بیجر اوغلی) صورتده محرردر ، نومرو ۲۳۵۱ ، ورق ۱۵۴ .

[۳] مطبوع ، ج ۱ ، ص ۲۸۶ .

[۴] فارسی قسمنده ، هوتما طبعی ، ص ۲۶۷ ، ۲۸۰ ، ۲۸۱ .

اشناسنده (حسام‌الدین ییچار) اسمنده برذاتدن بحث اولنیور. آقسرائی سلجوقنامه‌سنده «یجر بهادرکه از آن امراء اکراد بودکم باسلطان جلال‌الدین خوار مشاء بمحاربت سلطان علاءالدین بروم آمده بود الخ» دییور^[۱]. حسین‌افندیده آماسیه تاریخنده (ج ۱، ص ۳۲۱) آماسیه‌ده ظهور ایدن سلاله‌لر میاننده ییچار سلاله‌سی دخی یاد ایدوب بونک امیر حسام‌الدین ییچار اولادینه دیندیکنی و سلاله مذکورەك بالاخره حمزه پاشا زاده‌لر واسماعیل پاشا زاده‌لر نامیله ایکی فرقه‌یه منقسم اوله‌رق شرفلری ۹۲۶ تاریخلرینه قدر دوام ایلدیکنی سویلیور. کوریلپورکه حمزه بك اسکی بر عالمیه منسوبدر.

چلی سلطان محمدخان روم ایلی بکدر بکیسی بولنان حمزه بکی ۸۲۱ سنه‌سنده شهزاده سلطان مراده لالا اوله‌رق ترفیق ایدوب آماسیه سنجاقه کوندرمش ایدی. اوراده بر چوق خدمات حسنیه سبب ایتدیکی کبی ۸۲۲ ده صامسونی ضبط و تسخیر و بمالك عثمانیه ربط ایلدی. سلطان مرادخان ثانیك جلوسندن صکره آناطولی بکدر بکیسی اولان تیمور طاش اوغلی اوروج بکک وفاتی اوزرینه بو بکدر بکک حمزه بکه وریلوب ۸۲۸ (یاخود ۸۲۹) سنه‌سنده آیدین ولایتی فتحه کوندریلدی. بوسفرده دخی حمزه بکک فوق‌العاده یرارلنی کوریلدی. از میراوغلی جنیدبکی مغلوب ایتدی^[۲].

حمزه بکک صورت وفاته و نروده مدفون بولندینه دائر معلوماتیز یوقدر. بالکزمومی الیهک مخدومی محمد چلینیک ۸۳۲ ده پدری نامه

[۱] بکی جامع کتبخانه‌سنده بازمه، نومرو ۸۲۸، ص ۱۵۲.

[۲] تاج‌النواربخنده (ج ۱، ص ۲۲۶) حمزه بکک خبری یوقیکن جنیدبک‌ایله اوغل قورده حسنک بخشیک طرفندن قتل اولندن مسطوردر. — عاشق پاشا زاده تاریخنده (ص ۱۰۹) وقته مذکورده حقنده شوقطمه مندرجدر:

جنید دفتربی یاندی حمزه حصارین‌الدی عمرین‌یقندی حمزه
الک قورت‌اوغلنی ایتدی طاوق آفی بر تلیکیه بیدردی حمزه

کیوه قصبه‌سندہ عمارت وزاویہ بنا ایدرک آماسیہ وسائر یرلرده کی املاکی بورایه وقف ایتیش اولدینی حسین حسام الدین افندیکن بیانات شفاهیہ سندن مستبان اولمشدر .

متن کتابہده اسماری مذکور اولان مواقعدن بعضاری الان اسمارینی محافظہ ایتیشلردر ، قازآباد کی . بعضیسنک اسمی تحریف اولنمشدر ، مثلاً (ارکک) شمدی ارککت اولمشدر . (جینه) عربیده بوستان وباغچه معناسندہ مستعملدر [۱] .

— ۱۴ —

پیر احمد بک تربہ سی ، سنہ ۸۲۳ - ۹۱۱

قوری میداندہ واقع (خروس اوغلی) خانک حویلسنہ ناظر وجہہ سی پارماقلق ایله قبالی واوستی کرل جیم برابروندن عبارت اولان پوترہ داخلندہ اون ایکی صرصر و برنختہ صندوقہ موجود در . ایکی صیرہ اولق اوزرہ آلتیسی اوکده و آلتیسی آرقہده بولنان صرصر صندوقہ لر طرز ساچوقیدہ وغایت مصنع اولوب اوسلرنده ویا نلرنده گرفت برنک ایله آیات کریمہ و بعض فارسی آیات وقط بردانہ سی مستننا اولق اوزرہ سائر لرینک باش و آباق اوجلرنده مدفونلرک اسماری ایله تاریخ وفاتلری محکومدر . مذکور قبرلرک اک اسکیمی ۸۲۳ سنہ سندن یعنی چلبی سلطان محمدخان زمانندن والکیکیسی ۹۲۱ سنہ سندن یعنی سلطان بایزید خان ثانی زمانندن قالہدر . تاریخ وفاتلری صیرہ سیلہ اسملر بروجہ آتیدر :

پیر علی بک بن احمد بک ۸۲۳

خوندی بولابنت احمد چلبی ۸۲۵

پیر احمد بک بن محمد بک چلبی ۸۳۷

[۱] خرما وسائر اشجاری مشتمل باغچه معناسنہ کلن (الجنہ) نک اسم تصغیری ایسده (جینه) کلہ سی قاموسده یوقدر . — بطرس البستانی محیط المحيط ده شویله تعریف ایدیور : « الجنینہ » تصغیر الجنۃ والعامۃ تستعملها لبستان الفواکھ والزهور ، جمہ جنینات . — جزایر دہ بولکہ نک جمی اولہرق (جناین) دخی مستعملدر .

۸۳۸	یوسف چلبی بن محمد بك
۸۴۰	فاطمہ بنت احمد بك
۸۴۶	سلجوق پاشا بنت محمد بك
۸۴۶	محمد بك بن پیر احمد بك
۸۴۷	خوندی شاه بنت احمد بك
۸۵۱	علی بك بن پیر احمد بك
۸۵۷	سلجوق پاشا بنت احمد بك
۹۱۱	علی بك بن پیر احمد بك

بوتر بیه (خروس اوغلی تربہ سی) ذیلہ کی کبی (پیر احمد بك
تربہ سی) دخی تسمیہ اولونیور . پیر احمد بك قبری تاریخ صبرہ سندہ اوچنجی
اولوب کتابہ سنک متنی بروجہ آتیدر :

« صاحب هذه الروضة المرحوم المغفور المحتاج الى رحمة الله پیر احمد
بك ابن محمد بك چلبی رحمه الله ایام وفاته فی سنة سبع وثلثین وثمانیة .
(خروس اوغلی) کیم اولدیغنی ووجه تسمیہ سی بیله میورز . انجق
عالی تاریخده « واقعه سادس عشر ، سلطان محمد خان سلیمان شاه اوسته
واروب یکیشهر قربنده چاقر بیکار نام موضعه کی محاربه لریدر ، سر
لوحه سیله محرر اولان فصلده [۱] امیر سلیمانك امر اسندن اولق اوزره برخروس
اوغلی احمد بك یاد ایدیلیور . بو وقعه نك سنه سی کوستر یلمش ایسه ده
هر حالده امیر سلیمان حکومتك او اخرینه مصادف اوله سی لازم کلیر .
اشته بوبلکه بالاده قبر کتابه سی قید ایتدی کمز ذاتدر . محلته بو عالمه نك
(قزل احمدلو) یعنی اسفندیار اوغللرندن اولدیغنی سویله ییلر وارسه ده بونلر
قسطمونیده و سینوبده بولند قلرندن شایان قبول براسناد دکلدر . توحید
بك ایسه بونلرکارتنا اوغلی احفادندن اوله سی احتمالی در میان ایدیور [۲] .

[۱] کنه الاخبار ، موزه هایون کتبخانه سندہ یازمه نسخه ، نومرو ۳۶۱ ،

ص ۱۶۳ .

[۲] تاریخ عثمانی انجمنی مجموعه سی ، سنه ۱۳۳۰ ، ص ۲۰ .

ہرنہ قدر ۸۸۲ تاریخی بروقیہ دہ «پیر احمد بک بن احمد بک بن محمد بک چلبی بن علی بک» یازیلی اولوب^[۱] عائله اسمی اولان (ارتنا) موجود دکلسدہ ارتنا اوغللرینک صوکی اولان علی بکک ۷۸۲ سنہ سندہ وقوع بولان وفاتندہ توقاددہ دفن اولنش اولدینہ وارتنا حکومتی قاضی برهان الدینہ انتقال ایتدیکندن علی بکک یرینہ قائم اولہ میان اوغلنک اسمیدہ محمد اولمنہ نظراً توحید بکک فرضیہ سی شایان قبول عد اولنہ بیلور . حسین حسام الدین اقدینک افادات شفاهیہ سی دخی بونی مؤیددر .

— ۱۵ —

فاتح سلطان محمد خان ثانی زمانی ، سنہ ۸۷۸

حاجی ترخان مسجدی (؟)

قرانجیلردہ سلطان حامی قربندہ بولنان بومسجد خراب اولدیندن درونندہ نماز قلیناز . حتی اسنی دخی صورت قطعیدہ تحقیق ایدہ مدم . حاجی ترخان مسجدی تسبیہ اولندینی طنز ایدیورلر . مربع الشكل غایت متین بربنادر قبوسی بالاسندہ ک صرصرکتاہ اوچ سطرردن عبارت وعنائلی ثانی ایله محرردر (طولی ۰،۸۰ ، عرضی ۰،۳۲) .

[۱] بروقیہ بی بالذات کوردہ مدم . دیگر طرفدن آله بیلبیکم معلوماتہ نظراً پیر احمد بکک وقتی توقاددہ اولمیوب سیواسدہ ایمش . حتی متولسی اولان بکر آغا اسندہ برذات هر سنہ اوراہ کیدوب حاصلاتی آلبرمش . پیر احمد بک اساساً سیواسدہ ہم ایکن توقاددہ نقل خاتہ ایلمش ایمش . اولادی منقرض اولدینی تقدیردہ وقف حاصلاتنک برادری محمد بکک اولادینہ انتقال ایلبه جکدہ مشروط ایمش . ۸۲۷ و ۸۲۸ تاریخی بر وقیہ دہ کنبه لری « پیر احمد بک بن المرحوم احمد بک بن المرحوم محمد بک » پیر احمد بکک برادری محمد بک بن المرحوم احمد بک « صورتندہ محرر اولدینی بیلبیریورلر . هر حالہ پیر احمد بک ایله محمد بک اراسندہ برده احمد بک واردر . مع مافیہ قبر طاشندہ پیر احمدک پدری اولتی اوزرہ محمد بک کوستریلیور . بونلرک بر سلسله نامہ سی تنظیم ایتمک ایچون دها بعض وثائق الہ ایتمک احتیاج واردر .

- ۱) انشا وعمر هذا المسجد في أيام دولة المولانا السلطان محمد ابن
- ۲) مراد خان خلد الله ملكه العبد الضعيف حيدر ابن محمد
- ۳) الحاج ترخان في مستهل^[۱] شهر ربيع الاول سنة ثمان وسبعين
وثمانماية

فاتح سلطان محمد خانك زمان سلطنتلرينه عائد اولان بو كتابه نك تاريخي توقاد شهرى ايجون بر اهميت مخصوصه يي حائزدر. زيرا معلوم اولديني اوزره خاقان مشاراليه ايله اوزون حسن آراسنده حدوث ايدن واوزون حسنك مغلوبيت قطعيه سيله نتيجه لن محاربه لر^[۲] ۸۷۸ سنه سنده باشلايوردى . محاربات مذكوره نك باشليجه اسابندن برى ده اوزون حسن اردوسنك ، قرامان اوغلى پير احمد وقاسم بككر دلائييه بكتاش اوغلى امير عمر واوزون حسنك عمزاده سى يوسفجه ميرزا بولندينى حالده ممالك رومه طوغرى يورويوب توقادى كلياً تخريب ايتهلر اولمشدر . بو وقعه مؤلله يي سعدالدين اقدى تاج التواريخده (ج ۱ ، ص ۵۲۳) بروجه آتى حكايه ايدبيور: «... وتوقات شهرينى على الغله باصوب اول خاندان قديمى حرق وسكاتى آشوب درياسنه غرق ايتديلر واكثر ابنه سى تخنه وچويدن اولمخين شراره شرتلرينه آتشكير اولوب بر لحظه ده خاكستر اولدى واغنيائى شهر زهر قهرلى ايله شويله تلخكام اولدى كه ذل وهوان ناموسى ايله بالين وبستر يرينه سنك وخالك استر اولدى ، آتش بيداد ايله احراق ايتدكلرى كتيب واوراق سينه سوزان اهل فراق كې سوخته ومساجد ومدارسنده آتش زبانه لرى افروخته

[۱] (مستهل) كتابه لرده بعضاً مستعمل بر تمبير اولوب غره شهرى افاده ايدر.

[۲] «و بنصره ك الله نصرأ عزيزا» آيت كريمه سى ايجده حسابيله ۸۷۸ سنه سننى

ارائه ايدوب بومظفريات تاريخ اولمشدر. تاج التواريخ ، ج ۱ ، ص ۵۳۴. — فريدون

منشآتى ، ج ۱ ، ص ۲۷۶ .

اولوب نیجه محراب و منبردن نشان و اثر قالدی و اول معابد شریفده موضوعه اولان مصاحف لطیفه و اجزاء منیفه سینۀ نازکنجینه سنده نهان اولوب زبان آتش دخان سوره سین ادای دلکش ایله تلاوت ایلدی.... شرت شراره سین مرزوبوم رومده ساجوب تیمور سیواسه ایتدیکن بو ظالم توفاقه اسدیلر و اول ولایت اهلنک مال و منالنه و اهل و عیالنه ال اوزاتوب آندن قیصریه اوستنه واروب ....

اشته بالاده کی حاجی ترخان مسجدی کتابه سنک تاریخی بو وقایع الیمه یی خاطر لانیور [۱].

مسجدک بانیسی اولان حیدر ابن محمد الحاج ترخانی کیم اولدیغنی تحقیق ایدمدهک . الحقی بوراده (الحاج ترخانی) ترکیبی نظر دقتیزی جلب ایدر. (حاجی ترخان) روسیه نک آستراقان ایالتنک مرکزی اولان و وولغا نه رینک اوزرنده بولنان آستراقان شهرینک اسم قدیمیدر [۲].

[۱] بومناسبتله دیگر برشیدن دخی محت ایتمک فائده دن خالی دکدر. شویله که استانبول بوغازنده واقع بکفوز قریه سنک آرقه طرفلرنده واورمانلی بر وادینک ایچنده (توقاد کوشکی) نامیله بر قصر هایون واردرکه بوندن بر ایکی سته اول عترق اولشدی. بومحکمک وجه تسمیه سی حقنده برقاچ روایت واردر. بونلردن بری شودرکه کویا فاتح حضرتلری بوراده صید و شکار ایدرکن توقاد قلعه سنک محمود باشا واسطه سیله یدمخالفتندن (اوزون حسن آدملردن دیمک اوله جق) تخلصی مؤده سی کلدیکنندن پادشاه اوراده توقاد کوشکی نامیله بر بانجه نک بابله سنی و حیواناتدن عافقه سیجون اطرافنه توقاد سورینه مشابه برجیت چکلمه سنی اسرا ایتشد (مراجعت ، اولیا چلبی ، ج ۱ ، ص ۱۶۴ . — حدیقه الجوامع ، ج ۲ ، ص ۱۴۸). دیگر بر روایت ایسه سلطان سلیمان خان اول زماننده توقاتک تخلصی خاطره سی اولق اوزره الشا اولندیغنی مشعر اولوب هانکی وقه یه معطوف اولدینی بیلدیریلیورسه ده ۹۳۳ ده او حوالیده ظهور ایدن جلاللردن بابا ذرالنون عونہ سندن تطهیری اولسه کرکدر ، مراجعت ، هاسر ، تاریخ عثمانی ، فرانسیزجه ترجمه سی ، ج ۱۵ ، ص ۱۰۹ . — توقاد کوشکنک ۱۱۰۹ ده تعمیری حقنده مراجعت ، عزری ، ص ۶۳ .

[۲] کاتب چلبی جهانماده ، ص ۳۷۳ حاجی ترخان اسمنی قید ایتوب یالکز بورایه « استراقان که حالا اژدرهان ، دیدکرینی سویلیور .

مغوللر طرفدن تأسیس اولنش اولان بوشهر شمیدیکی قصبه نك قربنده ایدی . محل مذکوره بعض عرب مؤلفلری (ترکی خان) و کرجیلر (خوزار) وایتالیانلر ایله بعض سیاحین (جیراقانو) تسمیه ایدرلر . ابن بطوطه نك سیاحتی اثناسنده دخی بورایه حاج ترخان دنیوردی [۱] . بو اسمک نهایتده بریای نسی بولدیغندن بانی مسجدحیدرک حاجی ترخانلی اولدینی اکلاشلور .

— ۱۶ —

سلطان بایزید خان ثانی زمانی ، سنه ۸۹۱

میدان جامی (خاتونه ؟)

میدان دینلن محلك جهت شرقیه سنده وویووده خانك قارشوسنده بولنوب بر دیوار ایله محاط اولان حریمی اولدیه واسعدر . بناسی کسه طاشله یاپلشدره . اوستنده برقهسی ومدخل جهتک بویونجه صمر دیرکله مستند بش کرلی برصوک جماعت یری ویر مناره سی واردر . قپوسی غایت مصنع اوله رق بیاض ورنکلی صمر ایله اثنا وقبوتک اوستی استلاقیتلر ایله تزین اولمشدر . رتاجک

[۱] ابن بطوطه محل مذکور حقنده شو یوله بیانانده بولنیور (پارس طبعی ، ج ۲ ، ص ۱۱۰) : « وصلنا الى مدينة الحاج ترخان و معنى ترخان عندهم الموضع المحرر من المغارم وهو بفتح التاء المثناة .... والنسب اليه هذه المدينة هو حاج من الصالحين تركي نزل بموضعها وحررله السلطان ذلك الموضع فصار قرية ثم عظمت وتمدت وهي من احسن المدن عظيمة الاسواق مبنية على نهر اتل وهو من انهار الدنيا الكبار » . — (ترخان) كله سی لفت چغتای و ترکی عثمانیده شو وجهله تعریف اولنیور : « عفو عمومی ، امتیازلو و تکالیفدن معفو اولان اعیان وقبیله ، ترخان اولان آدمدن برشی آلتیز ، محاربه ده آینه دوشیر . دیکی اغتای ضبط ایلر وبلارخصت حضوره کلیر و تکالیفدن مستثنی وبریدر » . — بو کله ایچون برهان قاطع ترجمه سنده طرخان کله سنده ده تفصیلات واردر . قاموس ترجمه سنه ولهجه عثمانیه و هاسرک دشت قپچاق تاریخنه (آلمانجه) ، ص ۱۱۱ وینه هاسرک ایله خانیان تاریخنه (آلمانجه) ج ۱ ، ص ۱۵ دخی مراجعت اولنه ییلور .

ایک طرفندہ بنہ استالاقیتیل برر جمرہ واردر . کچہ آفاجدن معمول قیو
 قتادلری ایلہ منبر و محرابی آثار نفیہ دندر و جامع مذکور کرک ہیئت مجموعہ سی،
 کرک تفرعاتی اعتباریلہ معماری عثمانی ایچون مبائی مهمہ دن عد اولنفہ شایاندہ .
 حولینسندہ برشادر وانی وقیونک قارشى طرفندہ کوزل برمدرسہ خرابہ سی ویاں
 طرفندہ دہ عمارت اولہ سی محتمل اولان دیگر برہنا واردر . مدخلندہ کی اوزون
 کتابہ کرفت ویا زیلرک آرالی چیچک و نقوش ایلہ مزین اولہرق غایت متین عثمانی
 ثلثی ایلہ سرمر اوزرینہ محکوکدر . رتاجک ایک یانی ایلہ جہہ یہ موضوع اولان
 کتابہ مذکورہ اوج تسہ انقسام ایدوب رتاجک صاغ طرفندہ کی جمرہ نک
 اوزرندن باشلاہرق برسطر اولہرق قیونک اوستندن طولاشدندہ نصرہ صول
 طرفندہ کی جمرہ نک اوستنہ قدر امتداد ایدر . بمدہ بنہ قیونک اوستندہ آبروجہ
 اوج سطر اولہرق دوام ایندکدن سکرہ صاغ طرفندہ کی جمرہ نک اوزرندہ کی
 مدور کتابہ آتلاز و بونک قارشوسندہ کی مدور کتابہ دہ ختام بولور .
 برنجی قسم :

رتاجک صاغندہ : الحمد للہ الموفق للخیرات والصلوٰۃ علی سید

قیونک اوزرندہ : السادات محمد و آلہ واصحابہ بانی المبرات و بمد فلما

من اللہ تعالیٰ علی السلطان الاعدل

رتاجک مولندہ : والاعلم خاتان الاعظم مالک رقاب الامم ظل اللہ

ایکنجی قسم (قیونک اوستندہ) :

فی العالم سلطان الفزاة والمجاهدين المؤبد بتأييد ملك المنان

ابی الفتح السلطان بايزيد بن محمد خان

بسط الله بساط سلطنته علی بسیط الارض ماتماقب الملوان

بالتوفيق للخیرات صدر امره الواجب الاتباع لازالنا

فذاً فی جمیع البقاع ترصیص هذه العمارة المآلیة ترویجاً

لروح والدته السعيدة راجياً من الله تعالى

اوجنی قسم (صاغ طرفدہ کی مدالیونده دوراً) :

کان تاریخ لعمارة بنی سلطاننا للخیرداره فیض

(صول طرفدہ کی مدالیونده دوراً) :

یقبل منها ویکتب فی الکتاب حسناتها وهوامیسرلاراحات

اشبوکتابہدہ کوریلن (فیض) لفظی جامعک انشاسی تاریخی اولان
۸۹۰ سنہ سنہ مشعردر [۱] . متن کتابہدہ سلطان بایزید خانک بوجامع
شریفی والدہ محترمہ لرینک روحیچون انشا ایتدیر دکری محرر ایسہدہ
مشار الہانک اسمی تصریح اولنامشدر . انجق اوقاف ہایونجہ محفوظ
اولان ۸۹۸ تاریخی وقیہدہ « ... لروح والدہ المرحومۃ المدعوۃ کلیہار
خاتون بیض اللہ عزہا ونور حفرہا » عبارہ سی مندرج اولہ سنہ نظرآ
مشار الہانک اسمی تظاہر ایتدیکی کبی جامعدن باشقہ خاقان مشارالہ
عمارت الہ مدرسہ سی دخی والدہ لرینک روحہ وقف ایلش اولدینی و
توقانجہ بووقفہ (خاتونہ) دینہ سنک اسبابی مستبان اولیور . بوندن بشقہ
الیوم محرابک صاغ و صول طرفدہ بولان باقر شمعدا نلرک اوزرندہ
بولنرک خاتونہ جامعہ وقف ایدیلدکریہ دائر برعبارہ دخی محکوک
اولہ سیدہ بونی مؤیددر . کلیہار سلطان زوج محترماری فاتح سلطان محمد
خانک تربہ سی قربندہ کی تربہ مخصوصہ یہ دفن اولندینی معلوم اولوب
مشارالہا حقندہ فضلہ معلومات بولہمدق [۲] .

[۱] آماسیہدہ واقع سلطان بایزید خان ثانی جامعک اتمامی تاریخی (فیاض)
اولفلہ ۸۹۱ سنہ سنہ مریدر . فضلہ اولہرق مذکور جامعک کتابہ سندہ (علی بن
مرید) اسمیلہ برکتیہ دخی وارددر . حبیبک خط وخطاطانندہ بواسمی بولہمدق
حسین حسام الدین افندیہ آماسیہ تاریخندہ (ج ۱ ، ص ۲۱۹) آماسیہ نک
خطاطلرینی تعداد ایتدیکی خالدہ علی بن مریدی یاد ایتیور .

[۲] حدیقۃ الجوامع ، ج ۱ ، ص ۹ . — سجل عثمانی ، ج ۱ ، ص ۶۴ .
ینہ سجل عثمانیہ مذکور تربہدہ فاتح حضرت لرینک کریہ سی واوغورلی محمد
باشانک زوجہ سی کومر خان سلطانک دخی والدہ سی کلیہار سلطان پاتہ دفن

یوبابده معلوماتہ مراجعت ایتدیکمز حسین حسام الدین افندی
بر نقطه اوزرینه نظر دقتمزى جلب ایتدی که حقیقه جای تدقیقده .
شویله که ازینقده کائن (اشرف اوغلی) تسمیه اولسان شیخ عبدالله
بن اشرفک تربہ سی حقندہ اوقافى نظارتندہ محفوظ اولوب اوائل رمضان ۸۹۰
تاریخی و قفیدہ ، فخر الحواص و زخر الناس جوهر آغا ابن عبدالله و کالة
عن قبل الجلیلة الرفیعة ثمرة الحدیقة السلطنة القاهرة حدایق دوحه الدولة
الباهرة فخر الخواتین المحدثات و زخر النسوان المقرات صاحبة الحیرات
والحسفات المختصة بمزید عنایت خالق الارض و السموات اعنی بهامکرمه
خاتون التی والدہ سید سلاطین الروم و المعجم سلطان بایزید خان خلعت خلافتہ
الی یوم الدین ، یازیلی اولوب بوندن ده سلطان بایزید خانک والدہ سی (مکرمه
خاتون) اولدینی مستبان اولیور . شو حالده الیزده بولنان کتابه و وقفیه کبی
صحت اولمه سی ایجاب ایدن ایکی وثیقہ نک تاریخى ۸۹۰ اولدینی حالده والدہ
سلطانک اسمی مختلف کوزیکیور . بونصل اوله بیلور ؟ حسین افندی بونلردن
برینک ، بلکه اسندن طولای کلہار خاتونک ، خاقان مشار الیہک
والده لکی اولمه سی احتمالی در میان ایدیور . حالبوکه عین سنہ ده بولمتق حسیله
بو احتمال وارد اوله ماز . بزایسه والدہ سلطانک (کلہار) و (مکرمه)
اوله رق ایکی اسمی بولندیغنی ظن ایدیور . ینہ مکرمه خاتونک وقفیه سنہ

اولدینی مندر جدر . کلہار خاتونک تربہ سی مشمن الشکل و قبہ لی بر بشا اولوب
درونده اوج بیوک بر کوچک چوقق صندوقہ سی وارد . بواخساب صندوقہ لک
هیچ برنده کتابه یوقدر . قیودن کیرنجہ ایکنجیسی مشار الیہانک قبری اولقی
اوزره کوستریلیور . تربہ نک قیوسی بالاسنده ایکی سطرلق شو ثلث کتابه
محکوکدر : «جنت مکان فردوس آشیان مرحوم و مغفورله فاتح سلطان محمد خان
طاب ثراه حضر تلیزینک زوجة محترمه لری والدہ ماجدة مرحوم و مغفورله سلطان
بایزید خان مرحومه و مغفورلها کلہار خاتون تربہ شریفه سیدر لسنہ ۱۱۹۶ .
معلوم اولدینی اوزره ۱۱۷۹ قربان بیرامنده وقوع بولان زلزله کبراده فاتح جامعیه
تربہ لر منہدم اولدینندن تربہ قیوسنده کی اشبو کتابه نک دفعہ ثانیہ انشاسنده وضع
اولمتش اولدینی بدیہیدر .

ذیلا ۹۱۵ تاریخلی « نكار خاتون بنت عبدالمنان ، ك زاویة مذكوره یه
 دائر بروقفیه سی بولنوب بونده ده » فخرالحواص و زخرالناس جوهر
 آغا بن عبدالسلام وكالة عن قبل الجلیلة الرفیعة ثمرة حدیقة السلطنة القاهرة
 نتیجة دوحة الدولة الباهرة فی الحوائین المحدثات صاحبة الخیرات والحسنات
 المختصة بمزید عنایت خالق الارض والسموات اعفی بهما حضرت فاطمه
 خاتون بنت سلطان بایزید خان ادام الله تعالى عصمتها وزاد عمقها . . .
 بان امها المرحومة المغفورة لها نكار خاتون بنت عبدالمنان ، عباره لری
 كوریلدیكنندن مشار الیها نكار خاتونك بایزید خانك زوجہ سی و فاطمه
 سلطانك ده والده سی اولدینی آكلاشیلور .

جامع مذكورك حظیره سند ۱۲۳۹ ده توقادده وفات ایدن مشهور
 چرخه جی علی پاشانك قبری اولدینی كبی بونك یاننده بولتان برقبلی
 كوچك برتر بهده ابشیر پاشانك زوجہ سی قیا سلطان الیه مخدومی محمد
 بكك قبرلری اولق اوزره ایکی صندوقه كوستریورلر اولیا جلی میدان
 جامعدن بحث ایتیورسه ده بر (زنجیرلی) جامعی یاد ایدیوركه تعریفاتی
 میدان جامعیله توافق ایدیور ، فقط ابشیر پاشا زوجہ سنك مزاری
 حقنده « بوجامع برنور ساحه سنده كورجستان حاكی مارول خانك
 قزی بری خان كه ابشیر پاشانك اهلی ایدی وجهان ایچره ذلیخا و قیدافه
 و بلیقیس و قله ثوابتراه نظیر بر بری حسن و آن ایدی ، مدفوندر ،
 عباره لری یازیور . روایت مذكوره ده یالكز اسمجه مباينت واردر .
 زیرا معلوم اولدینی اوزره صدر اعظم ابشیر مصطفی پاشا ۱۰۶۵ ده
 سلطان ابراهیم خانك کریمه سی عایشه سلطانی آشدر [۱] . مشار الیها

[۱] انما ، ج ۶ ص ۴۱ . — تاریخ عطا ، ج ۲ ، ص ۶۵ . — سبل
 عثمانی ، ابشیر مصطفی وعایشه سلطان كله لرنده . ابشیر پاشانك سرمقطوعی ایرغاد
 پازارنده قره مصطفی پاشا تربه سی قرینده دفن اولندی . عایشه سلطان سراپی
 آياصوفیه بولنده ایدی ، بالاخره کبریل زاده فاضل احمد پاشا سراپنه منضم

استانبولده مدفون ایمش قیا اسمیخان سلطان ایسه ملک احمدپاشانک
زوجه‌سی اولوب بوده استانبولده وفات ایتشدیر [۱]. بناءً علیه بوجهتله
هپ تدقیقه محتاجدر .

— ۱۷ —

سلطان بایزید ثانی زمانی ، سنه ۹۱۱

صمان بازارنده بولسان آلاجه مسجدی اولجه ۹ نوسرومختنده تعریف و
مناره‌سنه موضوع اولوب سلیچوق دورینه عائد اولان کتابه‌سنی درج ایلش
ایدک . مسجد مذکورک قبوسی بالاسنده ایسه عثمانلی دورندن اولقی اوزره
کوزل ثلث خط ایله اوچ سطرلق برکتبه دها واردر (طولی ۰،۵۰ ، عرضی
۰،۴۰) . استامپازی موجوددر .

- (۱) عمر هذا المسجد فی ایام دولت سلطان بایزید بن
- (۲) محمد خان خلدالله ملکه لروح المقتول فی ید سرخ سر
- (۳) عبدالرحمن بن اخی ادا عمر المسجد فی شهر ما صار فی تاریخه
عوض ۹۱۱

« له عوض » لفظی ۹۱۱ سنه‌سی مرثی اولغله برابر سنه رقلیده
یاندی محرردر . شهر کله‌سندن صکره (ما) کبی جرقلر کوردیلیورسه‌ده
بوزوق اولدیشدن هانکی ایه اشارت اولدینی اکلاشله‌مدی .
مناره‌سندکی کتابه‌یه کوره آلاجه مسجد اساساً ۷۰۰ تاریخنده
انشا اولنش اولدیشدن بالاده‌کی کتابه‌بنانک تجدیداً تعمیری ایچون
قولش اوله‌جقدر . متن کتابه‌ده واقفک اسمی محرو اولیوب یالکز
قرل باش یدیه مقتول اولان عبدالرحمن بن اخی ادا اسمنده برذاتک

اولشدر ، نمبا ج ۶ ، ص ۷۶ . — اولیا چلبی سیاحتنامه‌ده « وینوق احمد
پاشادن محلول عایشه سلطان « دییور ، ج ۱ ، ص ۲۸۰ .
[۱] سجل عثمانی .

روحیچون اعمار اولندیغنی متضمندر . سلطان بایزید خان ثانی زماننده و ۹۰۸ سنه لرنده شاه اسماعیل وقعه سی ظهور ایتمکله موسی الیه عبدالرحمنک بومحاربانده مقتول دوشمش اولمه سی اغلب احتمالدر .

— ۱۸ —

سلطان سلیمان خان اول زمانی ، سنه ۹۴۲

بهزادیه جامعی

جامع مذکور حکومت قونانی جوارنده واقع بهزاد چارشوسنده در. حاجی بهزاد ولی جاسی دخی دبیر لر. قپوسی بالاسنده عثمانلی ثلثی ایله الی سطر دن عبارت شوکتیه وارد در :

- (۱) عمر هذا المسجد المبارك فی ایام الدولة السلطان سلیمان
- (۲) خان خلدالله خلافته خواجه بهزاد ابن فقیه الشروانی
- (۳) عنی عنهما ووقف لهذا المسجد والعین الی تسمى باغول
- (۴) بك ستمایة دینار نصف له ولها نصف ووقف المسمى بات بازاری مع دكا كینه وصورت هذا السجل
- (۵) ولعنه الله وملائكة والناس اجمعین علی من غیر هذا
- (۶) وضع ولدی مصطفى ثلاثین دینار تاریخه قبل خیر

آماسی ده بر (شروانی سلاله سی) بولنوب بونلر سکز یوز رجالتدن شیخ علام الدین علی شروانی اولادندندر [۱]. احتمال که خواجه بهزاد شروانی دخی بوسلاله یه منسوبدر، فقط کیم اولدینیغنی تحقیق ایدمه مدك . اولیا جلی (ج ۵ ، ص ۵۸) : « بهزاد جامعی قبلی ودمیر پنجره لی

[۱] حسین الهندی آماسیه تاریخعی ، ج ۱ ، ص ۳۲۴

جملہ عماراتی قورشونلی برجامعدر . غایۃ الفایہ مصنع برمنبر و محرابی وار ،
اما منارہ سی طالیدر ، دیور . خواجہ بہزاد انشا کردہ سی اولان
جامع ایلہ اوغول بک نامندہ کی برجشمہ یہ^[۱] . نصف نصفہ اولیق اوزرہ
التیوز دینار و بات بازارندہ الی دکان وقف ایتدیکنی و بوندن بشقہ مومی
الہک اوغلی مصطفی طرفندندہ اوتوز دینار وقف اولندیغنی کتابہ سنہ
یازدیرمشدر . (قبل خیر) ترکیبی ۹۴۲ سنہ سی مشمردر

— ۱۹ —

سلطان سلیم خان ثانی زمانی ، سنہ ۹۷۲ و ۹۸۰

کمر علی پاشا تربہ سی

توقادک الدعالی مبانی مقدسہ سندن بری کمر علی پاشا جامعیدر کہ اوستی مرتفع
برقبہ ایلہ مستوردر . قیوسندہ تاریخ کتابہ سی یوقدر . حولیسندہ برترقبہ ایلہ
برکتبخانہ وارددر . کتبخانہ ۱۲۰ سنہ لرنندہ ایک دفعہ سیواس والیسی اولان
و ۱۲۸۵ دہ وفات ایدن اشقر علی پاشانک و قفیدر . تربہ ایسہ جامعک واقفی
اولان علی پاشانک و اوغلی مصطفی بک فہر لربلہ کتابہ سی اولیان و علی پاشانک حرمنہ
عطف ایدیلن بر اوچنچی قبری محتویدر . یوقبرلو مرمردن مصنوعدر . علی پاشا
ایلہ اوغلنک باش طرفندہ کی طاشلردہ برر مجسم قاووق تخت ایدیلشددر .
غایت فسا بر بازی ایلہ محرر اولان علی پاشانک مزار کتابہ سی
بروجہ اتیدر :

عالمہ باقی قالہ لی بنیاد

قلدی دینار آدمی اوستاد

کلدی کتدی نیجہ بیک مخلوق

باقیدر انجیق کاینات آباد

مدت عمری اردی پاشانک

اولدی تاریخی نہصدہشتاد

سنہ ۹۸۰

[۲] اولیاچلی (اوغول بک) چشمہ سنیدہ یاد ایدوب و آب زلال کی اولوب داتما
جاریدر ، لولہ دکلدرہ دیور (ج ۵ ، ص ۶۲) .

علی پاشانك مخدومی مصطفی بكك مزار كتابه سی اولدنجه كوزل
برتعلیق خط ایله محكو كدر:

مصطفی نسل سلطان بایزید كم علی پاشانك اوغلیدر او شاه
قلدی رحلت مرقدی برنور اولا اولا حور عم جنت اوکا جایگاه
دیدى تاریخن نهادی خیرله مصطفىاه اوله رحمت یاله

سنه ۹۷۲

كر علی پاشایه دائر تاریخ و تراجم كتابلرنده برخیلی تحریاتده بولندق
ایسه ده بر كونا معلوماته دسترس اوله مدق . اولیا چلبی توقاد حقه ده
برچوق تفصیلات و یردیكى حالده كر علی پاشا جامعی سویله میور . مع
مافیة بر (قوجه علی پاشا) جامعی یاد وشو وجه اوزره تعریف
ایدیور: « غایت مكلف و مزین و معمور اولوب جامع سلاطین مثال قباب
عظیمه و عمود متهارله دوناتمش برجامع قویدر . سرآمد برمناره سی
واردر . بتون عمارتی رصاص نیلكون ایله سترایدیلشدر » . بوتعریفات
تمامیله توافق ایندیكندن عین جامع اولدیغنده شبهه یوقدر . فقط (كمر علی
پاشا) اسمی نره دن كلیور . و بو ذات كیمدر ؟ محلنجه بو بایده برچوق
روایات واردر فقط هیچ بری موثوق عدایدیله مز . کویا بو علی پاشا بر ترکن
بکی ایمش ، صكره توقاد جوارنده سونكود قریه سی یقیننده واقع كمر طاغنده
برقلعه ده برادری لالا پاشا (؟) ایله اكلتمش . لالا پاشا ارضرومده
مدفون ایمش . علی پاشا عجملری حدود خاقانیدن طیشاری جیقارمش
ایمش . دیگر بروایتة نظراً پاشای مومی الیه داماد شهر یاری ایمش ،
صكره توقاد جوارنده اعدام اولتمش . اوغلنك طاشنده (نسل سلطان
بایزید) دیمه سنه نظراً بایزیدخان ثانینك حفیده لرندن برینی آلمش اولمه سی
محتملدر . فقط توقاده كر علی پاشانك سلطان سلیمان ثانینك مخدومی
اولوب درت اوغلیله برابر ایرانده شاه طهماسبك رأی ایله ۹۶۹ ده قتل
اوله رق جسدی سیواسه كوندربلن شهزاده بایزیدك دامادی اولدیغنه

دائرہ برروایت وارد . وقفہ قیوداتہ مستداً حسین حسام الدین
اقدینک ویردیک معلومات شفاهیہ کورہ علی پاشانک سلسلہ سی شویہ
ایمش : « علاء الدین علی پاشا ابن عبداللہ ابن ارتناک ابن محمدک ابن
سلطان ارتنا » . بو حالہ علی پاشادہ خروس اوغلی خاندہ مدفون
پیر احمدک کبی ارتنا اوغلرندن اولق لازم کلیر . بوجہت لک تمامیلہ
تین ایتہ سیچون وثائق تکرار تدقیق لابدر .

علی پاشانک لقبی اولق اوزرہ محلنجه زبازرد اولان (کر) لفظی اوغلی
مصطفی بک مزار کتابہ سنک ایکنجی مصرعندہ کوریلورسدہ بوبادہ
معلوماترینہ مراجعت ایتدیکم علی امیری اقدی بوکلہده مینک اوچی
(را) کبی یازیلی اولوب (کم) اوقونمق لازم ایکن سهواً (کر)
صورتیلہ اوقونورق آغزردن آغزہ بوتعیرک تعمیم ایتیش اولمہ سی احتمالی
درمیان ایلہ دیلر . اولیا چلییدہ دخی بولقبک بولنامہ سی جای دقتدر .

— ۲۰ —

سلطان محمد ثالث زمانی ، سنہ ۱۰۰۴

چشمہ کتابہ سی

دباغخانہ جوارندہ بولنان برچشمہ نک بالاسندہ اولوب غایت کوزل عثمانی
تلیلہ مصر اوزرینہ محرر و یازیلرک ارالری انواع چچک و نقوش ایلہ مزیندر :

بو چشمہ موسی بک یاماغلہ منقولاً
میری دیدی تاریخن خیر ہی مقبولاً

« خیر ہی مقبولاً » مصرعی ۱۰۰۴ سنہ سی مرئیدر . قطعہ نک
صول طرقدہ « محررہ » یازیلی اولمہ سندن کتابہ شاعرک خط دستی اولدینی
اکلاشیلور . میری غلصیلہ بر قاج شاعر معلومدر . ازجلہ حسن چلی
تذکرہ سندہ اسپارتہ لی میری مذکور ایسدہ ۹۱۷ دە وفات ایتیش اولدینندن

طیبی بو اوله ماز . برده بروسه لی میری واردد که نامی یحیی ایدی .
 بلینک کلدسته ریاض عرفاننده ۹۹۵ ده صحن مدرسه سندن صدر نقابت
 ایله مقصودینه نائل اولمشیدی دیه یازیلی ایسه ده تاریخ وقای کوستریله .
 مشدر . بلکه بو ایکنجی سیدر . یاخود هیچ معروف اولمیان توقادلی
 بر شاعر در .

— ۲۱ —

سلطان محمدخان رابع زمانی ، سنه ۱۰۹۱

اولو جامع

کلیسادن منقلب اولدینی روایت اولنیورسده بونی تأیید ایده جک برشی
 کورده مدم . دیوارلری کسه طاشدن اولوب اوستی سفدر . اولیا چلبی اولو جامی
 یاد ائیمورسده اولو جامع دارالفراسنک اولو جامع مخصوص اولدینی سویلیور .
 قیومی بالاسنده شو سرمه کتابه موضوعدر :

چون بوجامع بناسی اولدی جدید تاریخ ایچون دینلدی ایکی سمید
 سال تجدید فالی طقسان بر مجد سلطان محمد آخر
 اومروز با همه دل از فضل خدا خاتمه آخرنده ایده عطا

ایکنجی بیتک برنجی مصراعنده کی (طقسان بر) دن مقصد ۱۰۹۱
 اولوب ذاتاً بوییتک ایکنجی مصراعی اولان (مجد سلطان محمد آخر) ده
 عین سنه یی مرئیدر .
 خلیل ادهم

صوک